

EEN BETERE BESCHERMING VAN DRINKWATERBRONNEN BESTAAT NIET NATUURBEHEER IS *BOOMING*

Hoe schoner het waterwingebied, hoe lager de kosten van waterzuivering. Alleen al daarom streven drinkwaterbedrijven steeds vaker naar uitbreiding van natuur in en rond hun wingebieden. Vitens (3.300 hectare) en Dunea (2.200 hectare) zijn inmiddels serieuze natuurbeheerders. Op eigen wijze, maar vanuit dezelfde overtuiging: natuur biedt de beste bescherming van de bronnen.

Tekst Marloes Hooimeijer | Beeld Dunea

Duinwachter Wilco Knetsch van Dunea aan het werk

Drinkwaterbedrijven zijn inmiddels serieuze natuurbeheerders

De Tapuit is het interactieve bezoekerscentrum van Dunea in Meijndel, Wassenaar

Het staat in artikel 7 van de Drinkwaterwet: drinkwaterbedrijven zijn verantwoordelijk voor het (mede)beheren van terreinen rondom hun bronnen om verontreiniging te voorkomen of te beperken. Vewin, de brancheorganisatie van de tien drinkwaterbedrijven, constateert daarin een trend, zegt Lieke Coonen, secretaris van de Vewin-stuurgroep Bronnen en Kwaliteit: “Om aan die taak te voldoen zetten de drinkwaterbedrijven steeds vaker in op uitbreiding van natuur. Natuurwaarde biedt immers een betere bescherming van de bronnen dan verstedelijking of landbouw.” Inmiddels is er circa 24.000 hectare natuurgebied in en rond waterwingebieden, al dan niet in eigendom van de drinkwaterbedrijven. Het gaat vaak om Natura 2000-gebieden en om gebiedsdelen binnen het Natuurnetwerk Nederland. Sommige bedrijven, zoals Waterbedrijf Groningen, besteden het beheer (grotendeels) uit aan grote natuurbeheerders als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Landschappen, maar steeds vaker doen de drinkwaterbedrijven het beheer ook zelf. Coonen: “Ze hebben daarvoor de ecologische expertise in huis en eigen terreinwachters.”

GEBIEDSKARAKTERISTIEKEN

“Wij halen ons drinkwater uit grondwater. Daarom hebben we er belang bij dat de bodem in ons gebied, en het liefst een zo'n groot mogelijk terrein daaromheen, schoon is”, zegt Doeke Schippers, manager Winning en Zuivering bij Vitens (zie kader *Vitens: 3.300 hectare natuur*). “De bodem vormt de eerste barrière voor het grondwater, als je die niet *in control* hebt, moet je meer zuiveren – met de maatschappelijke kosten van dien.”

De Vitens-natuurgebieden zijn heel divers: van heel klein tot redelijk groot, van grasland tot bos, moeras en heide. “De terreinbeheerders maken beheerplannen en zetten aannemers aan het werk: maaien, bosonderhoud, zorg voor de paden en voor de grazers. Bij natuurontwikkeling sluiten we zo veel mogelijk aan bij gebiedskarakteristieken van de omgeving, qua landschap en vegetatie.”

Bij duinwaterbedrijven zit natuurbeheer min of meer in de genen. Georgette Leltz, manager Klant en Natuur van Dunea (zie kader *Dunea: rijk aan duinen*). “Tot de jaren vijftig vormden de duinen een natuurlijke bron van zoet water, die bescherming verdiende. Later ging het gemeentelijke duinwaterbedrijf voorgezuiverd rivierwater in de duinen infiltreren en bleef verantwoordelijk voor het duinbeheer. Met de overheveling van de drinkwatervoorziening naar (destijds nog) Duinwaterbedrijf Zuid-Holland in de jaren negentig werd deze taak ook vastgelegd in de statuten.” >

DUNEA: RIJK AAN DUINEN

Dunea beheert 1.700 hectare duin in Meijndel, 330 hectare in Berkheide en 190 hectare in Solleveld. De drie Natura 2000-gebieden bevinden zich tussen Monster (gemeente Westland) en Katwijk. Een kleine 170 hectare is ook in eigendom van Dunea, voor de rest van het gebied is sprake van beheer voor andere eigenaren: Staatsbosbeheer, Zuid-Hollands Landschap, het Rijk (Domeinen van Defensie), de hoogheemraadschappen van Delfland en Rijnland en de gemeenten Den Haag en Katwijk. Er komen bijzondere plant- en diersoorten voor, zoals kruisbladgentiaan, kruipend zenegroen, parnassia, rugstreeppad, geoorde fuut en nachtegaal. Koniksparden en Gallowayrunderen worden ingezet om met hun begrazing de karakteristieke duinhabitats te helpen behouden.

De 'techneuten' en 'de groenen' binnen Dunea doen er samen alles aan om de drinkwaterinfrastructuur zo compatibel mogelijk te maken met de omliggende natuur en eventuele schadelijke effecten te compenseren. Leltz: "Je wilt niet dat er zandverstuivingen plaatsvinden op plekken waar kabels en leidingen liggen, dus stimuleren we die op plekken waar het géén kwaad kan. Bij vervangingen kijken we of we de infrastructuur dieper kunnen leggen, zodat zandverstuivingen hun gang kunnen gaan. Of we kijken hoe we winputten zo kunnen aanleggen dat ze minder kwetsbaar zijn voor besmetting door uitwerpselen van de grote grazers, zodat we het begrazingsgebied kunnen uitbreiden."

Dunea heeft elf duinwachters. "Zij zien toe op de veiligheid van de drinkwatervoorziening en op de natuur; als je niet oplet, doen mensen de gekste dingen. Milieudelicten als dumping komen voor, maar ook verstoring van broedvogels. Als buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) kunnen de duinwachters bij dat soort voorvallen verbaliseren. Tegelijkertijd zijn ze gastheer voor het publiek en schieten ze te hulp als een scootmobiel uitvalt of als wandelaars verdwaald zijn."

RECREATIE

80 procent van het natuurgebied van de drinkwaterbedrijven is vrij toegankelijk voor recreanten. "Het afgelopen decennium zijn we onze wingebieden gaan openstellen", aldus Schippers (Vitens). "Het publiek is heel enthousiast dat de hekken niet meer dicht zijn. Er staan informatieborden over de drinkwaterwinning in het gebied, we hebben een gratis app met wandelingen en basisscholen zijn welkom voor veldexcursies." In tegenstelling tot Dunea heeft Vitens geen eigen bezoekerscentra: "Daar is geen beginnen aan met onze 110 waterwingebieden."

Dunea legt in het interactieve bezoekerscentrum De Tapuit in Meijndel veel nadruk op de relatie tussen goed duinbeheer en de drinkwatervoorziening, om draagvlak voor gebiedsbehoud te creëren. Leltz: "Uit imago-onderzoek blijkt dat klanten positiever over ons denken als ze weten dat we ook aan natuurbeheer doen. Het publiek ervaart een logische koppeling tussen schoon drinkwater en natuur."

KOSTEN

De meerderheid van de klanten van Dunea vindt het dan ook geen enkel probleem jaarlijks een klein bedrag te betalen voor duinbeheer (5,25 euro per huishouden in 2013). "Door publiek toe te laten in de duinen ervaren klanten waarvoor ze betalen; dat is een prima verdienmodel."

Vitens kan niet aangeven hoeveel het natuurbeheer exact kost. Schippers: "Wij hebben die kosten niet gesplitst van andere maatregelen die we nemen voor een goede drinkwaterkwaliteit." "Drinkwaterbedrijven moeten in ieder geval kunnen verantwoorden dat de kosten voor natuurbeheer gelinkt zijn aan bronbescherming in het gebied, hun wettelijke taak", stelt Coonen (Vewin). "De politiek heeft weleens aan de drinkwatersector voorgesteld om een kwartje extra in rekening te brengen voor algemeen natuurbeheer in Nederland, maar daarvoor kunnen de bedrijven niet als financieringsbron gebruikt worden."

SOORTENBESCHERMING

En sinds de broekriem bij traditionele natuurbeheerders flink is aangehaald, kloppen ook zij geregeld bij de drinkwaterbedrijven aan. Maar hier geldt eveneens dat een link met de eigen drinkwaterwinning een voorwaarde is voor investeringen, aldus Coonen. Daar zit dan ook precies het belangrijkste verschil met die natuurorganisaties, zegt Schippers: "Hun *core-business* is natuurbescherming, de onze waterwinning."

Al zijn de drinkwaterbedrijven graag bereid om vlinderstroken, bijenverblijven, vleermuis-kelders of paddenpoelen in te richten, en om rekening te houden met het broedseizoen

AAN DE WANDEL

Waterwandelingen & Waterweetjes is een uitgave van brancheorganisatie Vewin. Deze publicatie bevat een selectie van tien wandelingen door de waterwingebieden, voor ieder drinkwaterbedrijf één. De biodiversiteit is indrukwekkend: van de kwartelkoning in de Drentse Breevenen, het gentiaanblauwtje op de Noord-Brabantse Groote Heide, tot de strandplevier in de Duinen van Goeree.

Vitens heeft een eigen smartphone-app met vijftien wandelroutes, inclusief informatie over natuur(ontwikkeling) en waterwinning in de gebieden.

Download de Vewin-uitgave via:

www.vewin.nl/SiteCollectionDocuments/Publicaties/Waterwandelingen.pdf

van vogels. Leltz: "Wij zitten in Natura 2000-gebieden en hebben expliciet als taak om beschermde soorten in stand te houden en hanteren daarbij de Gedragscode Flora- en Faunawet voor drinkwaterbedrijven."

Met die gedragscode valt volgens haar 'goed te leven': als drinkwaterbedrijven in gebieden met beschermde soorten de gedragsregels opvolgen, hoeven ze niet steeds ontheffing aan te vragen om bijvoorbeeld te maaien of te baggeren. "Maar", zegt Coonen, "bij onderhoud, uitbreiding of nieuwbouw hebben ze ook weleens last van de juridisering rond natuurbescherming, in vogel- en habitatrichtlijnen. Soms wordt te rigide ingezet op soortenbescherming, terwijl het uitgangspunt moet zijn dat je met elkaar tot robuuste natuurgebieden komt."

Dat de drinkwaterbedrijven in dat laatste een belangrijke rol kunnen vervullen, lijken landelijke en provinciale overheid volgens haar zeker in te zien. "In de Rijksnatuurvisie van vorig jaar worden drinkwaterbedrijven als strategische partner erkend. Zij doen wat de staatssecretaris wenst: het realiseren van functiecombinaties. En de provincies, verantwoordelijk voor natuurdoelstellingen rond Natura 2000-gebieden en Natuurnetwerk Nederland, maken in hun beheerplannen gebruik van de expertise van de drinkwaterbedrijven."

GROENE TAFEL

Onder de noemer *Groene Tafel Natuur & Drinkwater*, een initiatief van de drinkwatersector, komen partijen bijeen om nadere invulling te geven aan de Rijksnatuurvisie. Staatssecretaris Sharon Dijksma ziet dit als een belangrijk onderdeel van de bijbehorende Maatschappelijke uitvoeringsagenda. Vitens is bij een van de regionale Groene Tafel-pilots betrokken.

Schippers (Vitens): "In de provincie Utrecht bespreken we met onder meer natuur- en milieuorganisaties, Staatsbosbeheer, provincie en agrariërs hoe we de gebieden beter in elkaar kunnen laten overvloeien. Extensiever grondbeheer in aangrenzende gebieden is voor onze bronnen altijd beter."

Waar Vitens in dit soort samenwerking de toekomst ziet, gaat Dunea liever een stap verder. Leltz: "Hoewel we steeds beter samenwerken, is een situatie met acht verschillende beheerders in ons gebied verre van efficiënt. Als ik de staatssecretaris was, zou ik alle vastelandsduinen in Noord- en Zuid-Holland door de duinwaterbedrijven laten beheren."

Dunea en Waternet verkennen momenteel met het Zuid-Hollands Landschap de mogelijkheden voor ruilverkaveling. "De drinkwaterbedrijven zijn hiertoe wel bereid, maar de andere beheerders schrikken ervoor terug – willen ook zichtbaar blijven in de duinen. De provincie omarmt ons idee, maar doet er vooralsnog niets mee." |

VITENS: 3.300 HECTARE NATUUR

Vitens heeft circa 3.300 hectare natuur in beheer in de vorm van waterwingebieden: van gebieden op Ameland en Terschelling tot de Sallandse Heuvelrug in Overijssel en de Soesterduinen in Utrecht. De helft van het gebied is in eigen bezit, de andere helft pacht het bedrijf van partijen als Staatsbosbeheer. Het totale waterwingebied is verdeeld in zes beheergebieden, met ieder een eigen terreinbeheerder. In de gebieden komen diverse beschermde soorten voor, zoals jeneverbes, korhoen, zwarte stern en de bodembedekker goudveil.